

רשימת ספרי "בן מלך" שיצאו לאור עד עתה:

- תרומות
- ספרות ועומר וחז
- הסוכנות
- ימי בן המצרים - גלות ואולה
- ימים הראים
- תרומות
- חזכונות
- ימי המצרים
- הגדה של פסח
- כעניני מצות המציינות
- עמנו
- חזכונות
- שיר השירים
- שבת פורים
- מידת הכבוד
- שימע בענה
- ענייני ביש' ובהלכה
- זמירות שביב
- רבאית חי'א - מאמר
- מבוא ביאית-תח
- רישית חי'א - על
- לך-תולדות
- רבאית חי'א - תצא-ויחי
- שנות חי'א - שנות-בשלח
- שנות חי'א - מאמר מבוא
- תירו-מטפטים
- שנות חי'א - תרומה-מקור
- יקרא חי'א - יקרא-מנוע
- יקרא חי'א - אורי-במקו
- מבדבר חי'א - במדבר-שילח
- מבדבר חי'א קורח-מטיע

ניתן להשיג: mechonbenmelech@gmail.com
בארה"ב ניתן להשיג: salea@yefenofbooks.com | Warehouse: 9482450220

פרשת כי תבא תשפ"ב
גליון מס' 225

בסייעתא דשמיא

אוצרות בן מלך

מתורתו של מו"ר רבינו הגדול רבי לייב מינצברג זצוק"ל רבה של קהל עדת ירושלים

פרשת כי תבא

ושמת בטנא ... ולקח הכהן הטנא מידך (כו, ב-ד)

נמצא שלא נתחדשה כאן שום הלכה, אלא משפט אחד הוא לעשיר ולעני, שברצותו מחזיר את הטנא לעצמו וברצותו מניחו לכהן.

אלא הנראה בזה, כי נתינת סלי הביכורים לכהן היא אכן מעיקר הדין, והדבר נלמד מן הכתוב "ולקח הכהן הטנא מידך" (וכן משמע בכסף משנה הלכות ביכורים פ"ג ה"ח). וטעם הדבר מבואר, כי הכלי מהווה חלק

על מהותו של הכלי המשמש לביכורים, שנינו (ביכורים פ"ג מ"ח) - 'העשירים מביאים בכוריהם בקלתות של כסף ושל זהב, והעניים מביאין אותם בסלי נצרים של ערבה קלופה, והסלים והביכורים ניתנין לכהנים'. ובגמרא (ב"ק צב.) מבואר שהסלים הניתנים לכהנים הם רק סלי הנצרים של העניים, אבל קלתות הכסף והזהב של העשירים אינם ניתנים לכהן אלא חוזרים לבעליהם. ומכאן אמרו 'בתר עניא אזלא עניותא'.

והנה מתוך שהבדילו בין סלי הנצרים לבין כלי הזהב, משמע לכאורה שנתנת הטנא לכהנים אינה חובה, ולעולם גם העני רשאי לדרוש את שלו, אלא כך היה מעשה, שהעניים היו נוהגים להשאירם אצל הכהן ולא הקפידו עליהם מחמת מיעוט חשיבותם, בעוד שהעשירים היו חסים על כליהם היקרים והקפידו להשיבם לדיהם. והדבר נראה תמוה, כלום עובדא בעלמא משמיענו התנא, והלא לפי זה

בגליון

פרשת כי תבא

ביאורי פסוקים עמוד 1

בעניינא דיומא

בגדר תקנת אמירת הסליחות עמוד 6

ביאורי סליחות עמוד 10

פרנס השבוע

עץ חיים היא למחזיקים בה

הוצאות הדפסת גליון זה נודבו לזיכוי הרבים
ע"י ידידנו הנכבד מחשובי אברכי קהילתנו מגדולי תומכי מכוננו
הרה"ח ר' **משה רובין** שליט"א
לרגל אירוס הבת

זכות הפצת אור תורתו הבהירה של רבינו בעל הבן מלך
תעמוד לו ולמשפחתו להתברך בכל הברכות האמורות למחזיקי התורה
לראות ברכה והצלחה בכל אשר יפנו

הנחצות ותרומות "פרנס השבוע/החודש"
אפשר להתקשר לטלפון מס' 054-8422488

יו"ל ע"י מכון 'כתבי בן מלך'

לתרומות והנצחות נא לפנות ל: 054-8422488

לקבלת העלון במייל, ניתן להצטרף בכתובת
mechonbenmelech@gmail.com

כתובת המכון: אוהב ישראל 1/9, ביתר עילית

לתגובות והערות נא לפנות ל: 052-7616048

לקהל שוחרי תורת ה'בן מלך' ואוהבי התורה בכל מקום שהם

הגנו בזה בקריאה של חיבה לשוחרי התורה,
להיות שותפים וידידים איתנים למפעל הכביר של מכוננו
להפיץ על פני תבל את אורו המיוחד והבהיר בתורה של

מורנו ורבינו בעל ה'בן מלך' 'צוק"ל

ולתמוך בבית היוצר 'מכון כתבי בן מלך', אשר אך ורק מכוחו יוצאים לאור כל
גנזי תורתו של רבינו ושיעוריו המרובים, כאשר זכינו לראות את הכרכים הרבים
נדפסים ויוצאים לאור עולם, ופתחו אופקים חדשים בפני כלל שוחרי התורה
מהררי ציון יוצאת הקריאה, בואו לעזרת ה' בגבורים, המשימה הגדולה עדיין לא
הושלמה ודורשת משאבים רבים מדי חודש בחדשו.

נא זכו והצטרפו להימנות למצווה חשובה זו של הרבצת והפצת אור התורה
לזכות את הרבים, הטו שכם וטלו חלק במשימה הגדולה

פנו עתה להנהלת המכון והצטרפו למשפחת התורמים והמנויים לדבר
המצווה הגדולה הנתונה בידינו

באין מענה השאירו הודעתכם ונשוב אליכם בהקדם

בשורה טובה למבקשי ה'

ניתן להאזין לשיעורי רבינו 'צוק"ל בקו השיעורים

'קו בן מלך'

03-3077354

ישנה אפשרות לכוון במאגר הממוחשב ולהאזין לשיעורים

בפרשת השבוע ובענייני דיומא

שמעו ותחי נפשכם

ויהי רצון שנוכה להגדיל תורה ולהאדירה

מכון כתבי בן מלך
התהלה

הודעה חשובה ומשמחת

לתורמי המכון

ניתן לקבל החזר מס

על תרומות למכון בגובה של

עד 35% מערך התרומה

לפי סעיף 46

- ספרים
- למעלה המנה
- סדרת ספרים
- ביאורים ומאמרים
- על המנה חסימי תורה
- שיעורים
- על המנה
- סדר
- הנהגה ומחשבה
- ביאורי סודות
- סדר
- אמנה ומחוקק
- מגאון
- תורה ודעת
- אמרימים
- תורה ודעת

הנצחות תורמים

קו בן מלך
03-3077354

מחשבה מכון

שיעורים 94 עמקת סניפה

עבודת המנהג בבית מוסד
לשמוע סיעורי רבני
מחשבת אבות ישראל
בכל התחומים

רשימת ספריו בן מלך
בספרייה המיוחדת ספריו חללים

מלון התהלה 054-8422488

כתובת אבות ישראל 1/9

ביתר עילית

עמודה מוסד לטו סעיף 46

לתיאור הארית

mechonbenmelech@gmail.com

אוצרות
בן מלך

על ידי הבעלים, וכיון שמצד השוויות חלק הזהב הוא המכריע, מוחזר הכלי כולו לבעלים.

* * *

את ה' האמרת היום, להיות לך לאלוקים, וללכת בדרכיו, ולשמור חוקיו ומצותיו ומשפטיו, ולשמוע בקולו (כו, יז)

בביאור הסדר בפסוק זה, הנה דרך הכתוב תמיד להיות מוסיף והולך בסדר לא זו אף זו. ונראה שכאן מיוסד הסדר כפי מידת התייחסות הדברים אל ה'. שתחילה נזכר היסוד הגדול 'להיות לך לאלוקים', שעם ישראל קיבל עליו מלכות שמים, דהיינו עצם הדבר שיהיה ה' לנו לאלוקים שזה התייחסות אל הקב"ה בעצמו. ולאחר מכן 'ללכת בדרכיו', להתנהג ולהלך בדרכיו של הקב"ה.

וחז"ל דרשו בזה שעלינו לנהוג בדרכים שהקב"ה עצמו מתנהג בהם, 'והלכת בדרכיו' - מה הוא נקרא חנון אף אתה היה חנון מה הוא נקרא רחום אף אתה היה רחום מה הוא נקרא קדוש אף אתה היה קדוש' (רמב"ם הלכות עדות פ"א הלכה ו). וזה וודאי דרגה רמה של דביקות בה', אבל גם אם נפרש כפשוטו שללכת בדרכיו היינו להתנהג לפי שיטתו ודרכו של השי"ת, [כלומר, שהתורה היא שיטתו ודרכו של הקב"ה]. הרי זה קיום חלק התורה שהיא מצד עניינו ושיטתו של ה', וזו התייחסות לעצם דרכו של הקב"ה.

שלב נוסף בזה הוא 'לשמור חוקיו', שהחוקים הם חוקי המלך, והחוקים מתייחסים יותר אליו מאשר מצוותיו, שהרי הם חוקים הנובעים מחמת החלטתו וקביעתו, ואנו מתחייבים בהם רק משום שכך קבע המלך, מה שאין כן 'מצוות ומשפטים', שיש בהם סברא והבנה וטעם מצד עצמם. ולכן הם כתובים אחרי החוקים, והנה גם המצוות וגם המשפטים הם מצוותיו ומשפטיו של ה', שהם חכמתו וסברתו ית"ש. אולם מכיון ש'משפטים' יש בהם יותר סברא עצמית מאשר 'מצוות', לכן הם באים מאוחרים יותר. והאחרון נכתב 'לשמוע בקולו', דהיינו גם אם אין בדברים הללו רק זו בלבד שאמר כן, בכל זאת הם מצייתים ומקיימים, כיון שכך ציוה

מכלל המתנה, כי מאחר שהפירות שהובאו אל הכהן נתונים בתוך הטנא, הרי שמסירתם לידי הכהן כרוכה גם במסירת הכלי המחזיקם, אשר נטפל ונגרר אחר מה שבתוכו.

וכעין ענין זה מצינו במקו"א בפרשת חזה התנופה ושוק התרומה. שם ביארנו בארוכה כי החזה משמש ככלי קיבול להנפת החלב הניתן עליו [ואף בזה נראה טעם הדבר, לפי שהחלב המונף לפני ה' קרבן הוא, ולכן הוא טעון כלי]. ולאחר שהחזה הובא ושימש לצורך התנופה, והכהן הקטיר את החלב שבתוכו על המזבח, קבעה תורה כי החזה שאינו קרב - ישאר בידי הכהנים ויהא להם למתנה.

ובספר 'צפנת פענח' להגאון מרוגאצ'וב (מס' מכות עמוד סא), הוכיח כי הטנא המשמש ככלי לביכורים - עליו להיות ממין עץ, שגידולו מן הארץ. שכן בירושלמי (ביכורים פ"ג ה"ד) בעו 'מהו להביאן בתמחוין של כסף', ומסקנת הירושלמי שם שאי אפשר להביאן בכלי מתכת. ומה ששינוי שהעשירים מביאים בקלתות של כסף וזהב, עיין פירוש המשניות להרמב"ם (ביכורים פ"ג מ"ח) שלא היו אלא מצופים כסף או זהב, אבל תוכם עץ היה. עכת"ד. נמצא אפוא, כי לא זו בלבד שהכלי נטפל ונגרר אגב הפירות, אלא הטנא עצמו מהוה חלק מן האדמה' שמתוכה עולים הביכורים, והוא ניתן לכהן מצד אותו הענין שהפירות עצמם ניתנים לו.

ולפי זה נראה לבאר הבדל דינם של סלי הנצרים - מדינם של קלתות הכסף והזהב, שכן סלי הנצרים עיקרם עשוי מין שגידולו מהארץ, והרי הם ניתנים לכהן כמשפטם, אבל קלתות הכסף והזהב, אף על פי שתוכם עשוי עץ, הריהו בטל לגבי ציפוי הזהב העולה עליו בדמים הרבה. ולכן, במקום שאתה בא לדון על מהות הכלי - הרי זה נחשב ככלי עץ, שזהו עיקר חומר עשייתו, וציפוי אינו אלא נטפל אליו, ואין זהבו מבטל ממנו תורת כל עץ להבאת הביכורים בתוכו. אך במקום שאתה בא לדון בענייני בעלות וקנין - הרי רק חלק העץ שבכלי הוא הגורם לו להיות מתנה לכהן, אבל הזהב עדיין נתבע

השי"ת. וכל המדריגות הללו האמירו ישראל את ה' והמליכוהו עליהם, ואכן בכלל התורה יש בה את כל העניינים הללו, שישנם מצוות שהם מטעם 'דרכיו', ויש שהם מטעם 'חוקיו' ויש משום 'מצוותיו' ויש משום 'משפטייו', ויש גם משום שכך אמר וציוה.

* * *

והיה ביום אשר תעברו את הירדן אל הארץ אשר ה' אלוקיך נתן לך והקמות לך אבנים גדולות ושדת אותם בשיד. וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת ... ובנית שם מזבח לה' אלוקיך ... והעלית עליו עולות לה' אלוקיך. וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלוקיך (כז, ב-ז)

נראה לבאר כי מצוה זו, להקים אבנים גדולות בכניסה לארץ ישראל ולכתוב עליהן את דברי התורה, דומה בגדרה למצות מזוזה. כדרך שציוותה תורה שכל בית בישראל ישא בפתחו את יסודי התורה - הלא המה פרשיות האהבה והאמונה, וחובת העבודה - להורות על כך שבבית הזה נאמנים לה' ושומרים חוקיו ותורתו, כך גם נצטוו ישראל להקים אבנים בשערי הכניסה לארץ, עליהן יכתבו דברי התורה, למען יעידו על מהות הארץ ואופי יושביה, בהיותם עם ה' הנאמן לתורתו. ואכן על משקל כתיבת הדברים על מזוזות פתח הבית שהם חלק מן הבית עצמו, הרי שבכניסה לארץ נכתבו הדברים על אבנים שהם חלק מקרקע הארץ, במקום הכניסה המהוה כעין מזוזה לארץ ישראל.

ובהמשך הפרשה מבואר שמקום הקמת האבנים הוא בהר עיבל (פסוק ד). ולכאורה יש מקום רב לתהות, מה טעם נבחר דווקא הר עיבל להקמת אבנים אלו, והרי בפרשת הברכות והקללות דלהלן (כז, יב-ג) משמע שהר גריזים חשוב יותר, שכן על הר גריזים ניתנו הברכות ועל הר עיבל ניתנו הקללות. והיה ראוי אם כן שגם האבנים יוקמו על הר גריזים. אך לפי שנתבאר, שענין הקמת האבנים הוא כעין קביעת מזוזה לארץ, מעתה יעלה הדבר הפלא ופלא, שכן הר עיבל עומד מימינו של הנכנס מצד מזרח, והר גריזים הוא משמאלו. הנה כי כן, כשם שמזוזות

* * *

וה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה כאשר דיבר לך ולשמור כל מצוותיו. ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה לתהילה ולשם ולתפארת, ולהיותך עם קדוש לה' אלוקיך כאשר דיבר (כו, יז-ט)

כלומר, שהקב"ה ועם ישראל מקיימים כביכול יחס גומלין זה לעומת זה, שישאל מכבדים את הקב"ה בכך שקיבלו אותו עליהם לאלוקים ומקיימים תורתו. ולעומת זאת הקב"ה גם הוא מטיב עם עם ישראל שהוא עושה אותם לעם סגולה ומרומם אותם יותר מכל אומות העולם.

אכן לכאורה צריך ביאור איך נכלל לשמור כל מצוותיו, בחלק של 'וה' האמירך' שהם הטובות שהקב"ה מטיב לעם ישראל. והרי חלק זה של שמירת המצוות הוא עבודה שעם ישראל נתנים להקב"ה, וכפי שאכן נכלל בפסוק הראשון של את ה' האמרת 'ולשמור חוקיו ומצוותיו'.

ונראה שבהתבוננות בתוכן שני הפסוקים הללו, הפסוק השני 'ולתתך עליון על כל הגוים' הוא ביאור והרחבה של הפסוק הראשון 'וה' האמירך'. החלק הראשון של הפסוק בא לפרש מה שנכתב בפסוק הראשון 'להיות לו לעם סגולה', ומפרט יותר במה הם עם סגולה לה' ובמה מתבטא הדבר, דהיינו - 'ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה, לתהילה ולשם ולתפארת'. כלומר שהם עם נכבד וחשוב בעולם יותר מכל העמים. והחלק השני של הפסוק מפרש את חלקו השני של הפסוק הראשון 'ולשמור כל מצוותיו' ומפרט כאן מה היא המעלה שבדבר. שאין זה רק שעבוד ועבודה של ישראל כלפי הקב"ה, אלא שבשמירת המצוות יש בה גם מתנה טובה ומעלה רוממה שזכו בה ישראל מאת ה', והיא - 'ולהיותך עם קדוש לה' אלוקיך כאשר דיבר'. דהיינו

הבית דינה להיקבע בימין הפתח, כך גם האבנים הללו הוקמו בימין הכניסה לארץ, הלא הוא הר עיבל.

עוד נצטוו ישראל באותו הענין, לבנות שם מזבח לה' ולהעלות עליו עולות ושלמים ולשמוח לפני ה', ונראה פשוט שהעלאת קרבנות השמחה שבמעמד זה באה לרגל הכניסה לארץ ישראל. אמנם מתוך שנכרכו יחידו מצות כתיבת דברי התורה על האבנים, עם מצות הקרבת קרבנות על המזבח, משמע שענין אחד הוא, וביותר מוכח כן לפי מה שפירשו המפרשים (עיין רבינו בחיי וזקוני) שהקרבת הקרבנות היתה על אותן האבנים עצמן, ששימשו הן לכתובת התורה והן כמזבח.

ונראה לבאר כי האבנים הללו, יותר מאשר הם משמשים כאמצעי לכתוב עליהם את דברי התורה, יש בהקמת האבנים משמעות מיוחדת של ציון ועדות. וכמו שמצינו הרבה במקרא שהוקמו אבני מצבה לשם הנצחת בריתות ושבועות, כך גם הקמת אבנים שדברי התורה כתובים עליהן, פירושה הצבת גל-עד ואבן תעודה, על כך שהעם היושב בארץ נושא את דגל האמונה בה' ובתורתו, ובשל הברית אשר כרת אתם ה' הרי הוא משרה שכינתו בתוכם. וכדוגמת ארון העדות שבבית המקדש, שעל ידי הלוחות וספר התורה הספונים בו, הריהו מקדש את הבית להיותו מקום להשראת השכינה, כך גם האבנים האלו הנושאים עליהם את דברי התורה, המוצבים בשערי הארץ, מסמלים את השראת השכינה בישראל.

ועיין בבעל הטורים שכתב: 'הקמות לך - ב' במסורה, והקמות לך אבנים גדולות; והקמות את המשכן (שמות כו, ל). לומר ששקול להם הקמות אלו האבנים כהקמת המשכן'. והן הן הדברים שביארנו, שהקמת אלו האבנים כמצבת עדות להשראת השכינה, שקולה ודומה בעניינה להקמת המשכן והצבת ארון העדות בתוכו, במקום אשר בחר ה' לשכן את שמו שם.

וזהו ענין הקמת המזבח על מצבת גל-עד זה, לפי שהמזבח אשר עליו מקריבים קרבנות לה', ראוי להקימו במקום המוגדר בבחינת לפני ה', כביכול

בקרבת השכינה, כדרך שהמזבח שבבית המקדש עומד בחצר הבית "פתח אוהל מועד", כלומר לפני מקום ארון העדות שעליו שורה שכינת ה'. ומעתה יובן היטב מה טעם נכרכו שני העניינים בפרשה אחת, כי אכן עניינם אחד הוא, להציב גל-עד להשראת השכינה ולהקים שם מזבח. וכדרך שמצינו בימי האבות, שהיו מקימים מצבות אבן לציון מקום ה' ועליהן העלו קרבנות לפניו.

ועיין עוד בבעל הטורים: 'תקימו - ב' במסורה, תקימו את האבנים האלה; פסל ומצבה לא תקימו (ויקרא כו, א). כנגד מה שצויתי אתכם לא תקימו, אני מצוה אתכם תקימו את האבנים'. והנה איסור המצבה שעליה הזהירה תורה, אינה רק לשם עבודה זרה, אלא אף לשם ה' (עיין רש"י שם ד"ה להשתחוות עליה). ועל פי דברינו מבוארים דברי בעל הטורים באר היטב, כי מאחר שהאבנים האלו משמשים כמצבה, הרי שמאותו הטעם שהזהרנו שלא להקים מצבה - נצטווינו עתה להקימה. ובמקביל לאיסור המצבה, שיסוד איסורה הוא משום קביעת ציון ועדות להשראת השכינה מלבד בית המקדש, הרי שמטעם זה עצמו ציוותה תורה להקים את האבנים - משום הענין המיוחד שבהצבת גל-עד בכניסה לארץ - שישמשו כאמור כמצבת עדות להשראת השכינה, ולהעלות שם עולות וזבחים.

* * *

אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה לכתוב את בני ישראל בארץ מואב מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב (כח, טט)

כתב רש"י (להלן כט, יב) 'למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי שמעו ישראל מאה קללות חסר שתים, חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקן פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה והרי אתם קיימים לפניו'.

הנה כי כן, תשעים ושמונה קללות הוזכרו בפרשה זו, בנוסף לארבעים ותשע קללות בפרשת בחוקות. ויש להבין מה סוד המספרים הללו ועומק משמעותם.

נימין ושלעתיד לבוא של עשרה נימין]. באופנים כגון אלו אין די בהחסרת סך העשרה לכדי תשעה, שכן התשעה אינו נחשב לעשרה 'חסר' כאמור, אלא לעשרה 'מצומצם', המהווה אחת מצורותיו של המספר עשרה, ולכן, על מנת להחסיר את העשרה חיסור ממשי ולהשיג את הגדר המדויק של 'עשרה חסר' יש לגרוע ממנו שתים, עד למידת שמונה, שהוא המספר הראשון למטה מעשרה שכבר אינו נחשב כנספח לעשרה. ובכך יתקבל מספר הקרוב אמנם לעשרה, אך כזה שכבר אינו בתורת "מנין הסוכם את העשרה".

ונראה אפוא, כי זוהי גם משמעות מספר הקללות שהוזכרו כאן ובפרשת בחוקות: מ"ט הקללות הראשונות, יסוד עניינם הוא חמישים קללות, אלא שמידת הרחמים היא לצמצם את הפורענות, וכדרך שדרשו חכמים את ארבעים המכות כמספר מצומצם של ארבעים, כך גם בקללות צמצמה תורה את שיעור חמישים הקללות לכדי "מספר הסוכם את החמישים".

לעומת זאת בפרשה זו, יסוד הכוונה הוא להעמיד לפני ישראל מאה קללות, אלא שמספר מלא ושלם זה של מאה קללות לא רצה משה להפנות לישראל אפילו במתכונת מצומצמת, ולכן לא היה די בהחסרת אחת, אלא הקפיד על "מאה קללות חסר שתים" דווקא, שהוא מספר שבשום דרך אינו עשוי להתפרש כסכום של "מאה קללות", אלא כמאה שאינו מאה, דהיינו תשעים ושמונה - מספר מאה מחוסר.

והנה כבר ביארנו בכמה מקומות (ראה מאמרי מבוא לבן מלך עה"ת' מאמר י') כי כל מספר 'תשעה' שמצינו במקרא, גדר עניינו הוא סכום 'עשרה מצומצם'. והדברים אמורים לא רק בתשעה, אלא כל מספר שיחידותיו תשע (י"ט, כ"ט, ל"ט וכו') הריהו נידון כמתכונת מצומצמת של המספר העשרוני הסמוך לו. כן מצינו במלקות אשר "בספר תורה כתיב ארבעים ואתו רבנן בצרו חדא" (מכות כב:), ודרשו "במספר ארבעים, מנין שהוא סוכם את הארבעים". וכן בספירת העומר שפירש בה הכתוב "תספרו חמישים יום" בעוד שבפועל מונים ארבעים ותשע, וכיו"ב מצינו "כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים" אף שבפרטן אין אתה מוצא אלא שישים ותשע (עיין רא"ש סוף פרק ערבי פסחים). נמצינו למדים כי גדרו של מספר עשרוני מתקיים אף בהיותו חסר אחת, ולכן, הגם שהסיבות לכך שונות בכל מקום, כלל זה נקוט בידך, שכל אימת שכוונת הכתוב ליתן מספר עשרוני במתכונת מצומצמת, הריהו קובע מספרו לתשעה הסמוך לו.

עוד נתבאר בענין זה, כי בשונה ממספר 'תשעה' - מספר 'שמונה' כבר אינו נטפל לעשרה, אלא נידון כסכום 'עשרה חסר'. את המספר הזה נמצא כאשר אמנם יסוד הכוונה הוא לעניינו של עשרה, אם כי לצד כוונה זו ישנה גם סיבה לחסר ממנו [וסמך לדבר מצינו בחז"ל (מועד קטן טז:)] לגבי עדנו העצמי שהיה מפיל שמונה מאות חלל ומתאנה על מאתיים שנאמר 'איכה ירדוף אחד אלף'. וכן אמרו (ערכין ג:): שהכינור של ימות המשיח הוא של שמונה

בעניינא דיומא

בגדר תקנת אמירת הסליחות

'ראש השנה', שהקדמונים מתקני הסליחות, הנהיגו בישראל את אמירת הסליחות, כהרחבה של חובת ומצות ראש השנה.

שכן בראש השנה, ציונו הקב"ה בתקיעות ותרועות, כלשון הכתוב 'זכרון תרועה'. ומשמעות

תוכן מצות תרועה - לבוא להיזכר לפני ה' לטובה בימים אלו, הימים שקודם ר"ה, הנהיגו קדמונינו לומר סדר 'סליחות'. בטעם ומשמעות אמירת סליחות אלו, נאמרו באחרונים כמה ביאורים. והנראה בעז"ה, שמנהג זה יסודו מענייני חובת

לבבכם', אמרו חכמים אי זו היא עבודה שבלב זו תפילה וכו'. (רמב"ם הלכות תפילה פ"א ה"א).

לפי שיטה זו, התפילה היא חובתינו מצד מצות העבודה לה'. כלומר, מאחר שתפקידם של עם ישראל הוא, לעבוד את ה'. שזה כולל להתייחס אל היות האלוקים מלך העולם, לכבדו ולשרתו, וכן לפרסם ולהכריז על כך. ובתפקיד זה כולו, להתפלל אליו ולבקש ממנו תמיד כל צרכיהם. וכיון שבכל יום מתחדשים לו לאדם צרכיו, וכל יום יש לו את ענייניו. משום כך מחוייב כל יהודי לבוא לפניו ית"ש בכל יום להתפלל אליו ולבקש ממנו את כל צרכיו, וזה חובתו מצד עבודת ה'. בכך הוא מבטא שה' הוא האלוקים ומנהיגו של עולם.

ואמנם בוודאי, התפילה כשלעצמה, היא עצה טובה ונפלאה. מאחר שהכל בידי יתברך והוא רחום וחנון ושומע תפילה בכל עת, הרי כדאי הוא הדבר לבוא לבקש מלפניו. ולזה אין שיעור, וכל אחד יכול להוסיף ולבקש כמה שיהיה ברצונו. אולם, התפילה אינה רק עצה טובה. אלא מצד חובת תפקידו כעובד ה', חלה עליו מצוה וחובה להתפלל. כי בזה אנו מבטאים ומכריזים, שה' הוא האלוקים, המלך, והמנהיג, והוא הקובע, וכל הדברים אינם תלויים אלא בו. והנה כדי לצאת ידי חובה זו מדאורייתא, די בזה להתפלל בכל יום פעם אחת. וחז"ל הוסיפו והרחיבו, וקבעו כי מצד העבודת לה', יש להתפלל שלשה פעמים ביום.

שיטת הרמב"ן - חובת התפילה רק בעת צרה

ושיטת הרמב"ן (בהשגות לסה"מ מצוה ה), שאין מדאורייתא חיוב בכל יום להתפלל, אלא בעת צרה רח"ל. ונראה בטעמו, כי מכיוון שבדרכו של עולם הרי כל הצרכים הנחוצים מצויים לאדם, הרי זה כאילו כבר ניתן הדבר לאדם מאת ה' [כמו שלכו"ע אין מתפללים על אוויר וטל כיוון שישנם תמיד]. ורק בעת צרה, בצר לנו, אז חלה עליו חובת תפילה אל ה'. ומצות חצוצרות הוא דילפינן ליה, כדכתיב - 'כי תבואו מלחמה על הצר הצורך אתכם והרעותם בחצוצרות' (במדבר י, ט). כאשר יש עת צרה רח"ל, אז

המצוה של זכרון תרועה, הוא להריע כדי להיזכר לפניו לטובה, שזו עניינה של מצות תרועת השופר להריע לפני ה', והמטרה היא כדי להביא זכרונו לפניו לטובה. וכל קביעת המועד והמקרא קודש הוא מחמת הזכרון לטובה שביום זה, שעל כן קבעו חז"ל בנוסח התפילה את שם המועד 'יום הזכרון'. הרי אומר, כי זהו תוכן המצוה האמורה בתורה 'זכרון תרועה', כלומר תרועות שעל ידם נבוא לידי כך שה' יזכרנו לטובה, וזהו מצות היום של ר"ה. הרי שהקב"ה ציוה עלינו לפעול פעולות כדי לזכות בדן.

וכמו שאמרו בגמרא: (ר"ה טז): 'אמרו לפני.. זכרונות כדי שיעלה זכרונו לפני לטובה', הרי מפורש בזה, כי חלה עלינו חובה לפעול כדי להיזכר לטובה, הקב"ה מצווה עלינו לומר לפניו פסוקי זכרונות כדי שיעלה זכרונו לפניו לטובה, והיינו כדי לזכות בדן.

ומכיוון שתוכן ומטרת המצוה של זכרון תרועה הוא להביא לידי כך שהקב"ה יזכרנו לטובה, הרי מענין מצוה זו הוא לעשות כל מה שביכולתנו כדי להיות זכאים להיזכר לטובה, וכפי שהורונו חז"ל, זוכים לזה על ידי תשובה, ותפילה, וצדקה. ומתוך כך נובעת גם תקנת אמירת הסליחות בימים הסמוכים לר"ה, כלומר לשוב בתשובה ולבקש סליחה ורחמים, כדי שביום ר"ה נהיה ראויים יותר להיזכר לפניו לטובה ולזכות בדן.

שיטת הרמב"ם בגדר חיוב התפילה בכל יום

וביסוד המצוה והחובה, לפעול ולבקש מאת ה' שיזכרנו לטובה. יש לומר כי הוא דומה לחובת התפילה הכללית.

דהנה, בכללות מצות התפילה, ידועה היא מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן. אם יש מדאורייתא, חובת תפילה בכל יום.

שיטת הרמב"ם, שבכל יום מוטל עלינו מצות תפילה מדאורייתא - מצות עשה להתפלל בכל יום שנאמר 'ועבדתם את ה' אלוהיכם', מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפילה שנאמר 'ולעבדו בכל

מוטל עלינו החוב להתפלל ולזעוק אל ה', לפנות אל ה' שיושיענו מצרתינו ויצילנו.

והנה גם לשיטת הרמב"ן, למרות שאין חוב מן התורה בכל יום להתפלל, בכל זאת כאשר מתפלל מקיים בזה מצות עבודת ה' מן התורה. וגם להרמב"ם מה שמתפללים שלש פעמים ביום, אף שאינו מחוייב מדאורייתא רק פעם אחת, אבל וודאי שיש בזה בכל פעם 'קיום' מצוה מדאורייתא של עבודת ה', כי לא קבעה תורה שיעור לעבודת ה' וככל שמרבה יש בזה קיום מצוה. [וזה הטעם שאין בתוספת התפילות מדרבנן, משום איסור בל תוסיף, וכמו שביארנו במקו"א].

וברור, כי גם לדעת הרמב"ן, שמצות התפילה היא רק בעת צרה, אין זה רק משום עצה טובה. אלא זהו חוב מצד עבודת ה', כי על ידי זה, האדם מכריז שהקב"ה הוא הקובע והוא המנהיג. ומבטא בזה את ההכרה שה' ית"ש הוא העושה לכל המעשים, והוא זה שהענישנו והביא עלינו את הצרה הזאת, ורק הוא בידו לבטלה. עצם הכרזה והכרה זו היא עבודת ה', וזוהי מהותה של חובת התפילה, שבכל עת צרה, ישראל פונים אל ה' וזועקים אליו, משום שרק הוא בכוחו להושיענו.

מצות שופר בדומה למצות תפילה

בדומה לחובת התפילה הכללית, היא גם מצות השופר בראש השנה, אשר כאמור פעולת השופר מעוררת זכרונינו לפני ה' לטובה. וגם כאן אין מצות השופר רק משום עצה טובה לזכות בדין ולהיזכר לפניו לטובה. אלא זו מצוה שבחובה, כי ביום זה, בו בא דיננו לפני ה', נהיה פונים אל ה' בתרועת שופר כדי להיזכר לטובה, וכאמור שעל ידי כך מכריזים שהכל תלוי בו ית"ש והוא המלך והמנהיג, ומבטאים בזה שהוא הקובע את משפט השנה הבאה עלינו לטובה.

מחובת המצוה של תרועת שופר אנו למדים, שביום זה של ראש השנה, יש חובה לפעול כדי להיזכר לפניו לטובה, בכדי לזכות בדין. מצות היום היא, 'זכרון תרועה מקרא קודש', יום המיועד לפעול

פעולות כדי להיזכר לפניו לטובה, זהו תוכן מצות תרועה.

אכן, מכיוון שנוסף על תרועת שופר, הרי יש עוד דרכים המביאים זכרון לטובה, ומועילים לצאת זכאים בדין. ואם כן בכלל מצות היום בראש השנה לעסוק בכל הדרכים הללו. והיינו להתפלל ולזעוק אל ה', לחזור בתשובה ולהרבות בזכויות, לבכות ולהתחנן. שהוא מענין עבודת ר"ה לעשות פעולות לזכות בדין.

הקדמת התפילות והתשובה לפני ר"ה

אמנם, למרות שנתבאר שמענין עבודת ר"ה הוא לעסוק בכל הדברים המביאים אותנו להיזכר לפניו לטובה, עם זאת מכיוון שביום ראש השנה עצמו, מחמת קדושת היום, אסור לעסוק בכבי ותחנונים ויודוי וסליחות. לכן אנו מקדימים את התחינות והסליחות התשובה והוודוי לימים שלפני ר"ה. כי עלינו להקדים ולעשות את כל מה שביכולתנו מבעוד מועד לפני ראש השנה, בכדי להביא אותנו להיזכר לפניו לטובה ולזכות בדין בראש השנה.

ויסוד זה מבואר במקראות.

בנחמיה (פרק ח) מתואר יום ראש השנה שהיה בימי עליית עזרא, ואז היו רבים מהעם עמי הארצות שלא ידעו את מצוות התורה. ושם כתוב שביום ראש השנה עצמו באחד לחודש השביעי, קרא לפניהם עזרא את התורה, ואז נודע להם כי אותו היום עצמו הוא יום טוב של ראש השנה. וכתוב שם שעזרא קרא לפניהם, והלוויים 'הבינו את העם' דהיינו שהביאו להבנתם, מה הוא ענין ותוכן היום, ומשהבינו את משמעותו של יום זה, החלו כל העם לבכות על חטאיהם ומעשיהם, ולשוב אל ה' כדי לזכות בדין.

ואז הכריז עזרא הסופר למנוע אותם מכך, והסה אותם מלבכות כי יום טוב הוא, כמו שכתוב (שם ח, ט) 'אל תתאבלו ואל תבכו - כי בוכים כל העם בשמעם את דברי התורה', כלומר שבשמעם את דברי התורה וידעו שעברו עליהם, החלו לבכות ולהצטער על חטאיהם, אולם מאחר שכבר קידש היום, אסור עליהם להתענות ולבכות, אלא - 'לכו

אחר שאינם אשמים בדבר כיון שלא ידעו מקודם, ולכן לא התכוננו לפני ראש השנה.

הסליחות - הקדמת התשובה והבכי לפני היום טוב

אך כל זה היה, משום שבימים שלפני ר"ה עדיין לא ידעו על עניינו של ר"ה, ועתה כשכבר חל קדושת היום, הרי אסור לבכות ולהתחנן. אולם אנו, היודעים מראש מה עומד להיות. אזי מכיוון שמעניין ראש השנה ותוכן מצות שופר לעשות פעולות בכדי להיזכר לפנינו לטובה ולזכות בדיון, וודאי שמוטל עלינו לבוא לפני ה' ולזעוק ולבקש, לשוב בתשובה, להתפלל ולבכות בשעה שעדיין מותר לעשות כן, והיינו בימים שלפני כניסת היו"ט. ולכן אנו מקדימים את הבכי והתחנונים ואמירת הסליחות לימים שלפני ראש השנה.

כלומר שהרי מצות ר"ה הוא לעשות פעולות לזכות בדיון, והרי הפעולה הגדולה לזה, היא 'תשובה תפילה וצדקה', ובפרט 'תשובה' שמבלעדיה אי אפשר להיות זכאים בדיון, ובכדי שהשופר יביא זכרון לטובה מוכרח שיתלווה אליו תשובה, נמצא שהתשובה היא צורך והכשר למצות שופר, שעל ידי התשובה יוכל השופר לפעול פעולתו כראוי ולעורר זכרון לטובה. וזהו שורש תקנת מנהג הסליחות, שאנו מקדימים ומתחילים את עבודת התשובה ואמירת הסליחות כמה ימים מראש, בטרם התקדש היום.

עבודת חודש אלול - הכנה לראש השנה

וכמו כן יש לבאר לגבי כל עבודת חודש אלול, שהיא נובעת ממצות היום של ראש השנה, שמקדימים ומתכוננים בתפילה ובקשות ותחנונים ומתעוררים בתשובה וסליחות כדי לבוא ליום ראש השנה זכאים ונקיים, שנהייה ראויים שיזכרנו לטובה. וכפי שרמזו בפוסקים ראשי תיבות 'אלול' 'אני לדודי ודודי לי', כלומר שעל ידי פעולותינו שאנו עושים כדי להתקרב אל הדוד בחודש אלול, בחינת 'אני לדודי', תתעורר אהבתו אלינו ביום ראש השנה, בחינת 'ודודי לי', שיזכרנו לטובה, ויזכור את ברית האהבה אשר לו אתנו.

אכלו משמנים, ושתו ממתקים, ושלחו מנות לאיין נכון לו, כי קדוש היום לאדונינו'.

והיינו מאחר שהיו ביניהם אנשים שלא ידעו כלל שיום טוב היום, ולא הכינו מנות, על כן ישלחו מנות 'לאיין נכון לו'. ונתבאר בפסוק זה שהאיסור לבכות והחיוב לאכול ולשתות הוא משום שנתקדש היום, 'כי קדוש היום לאדונינו'.

כי חדות ה' היא מעוזכם - על ידי השמחה תזכו בדיון

אולם, לרגל דאגתם הטיף להם עזרא דברי עידוד ונחמה - 'ואל תעצבו', שאל להם להיות עצבים ודואגים מחמת יום הדיון, אף שמבלעדי התפילה והתשובה הרי יחסר להם סיבות לזכות בדיון, על זה אמר להם - 'כי חדות ה' היא מעוזכם'. פירוש מה שאתם שמחים עם הקב"ה על ידי שמירת קדושת המועד, זה עצמו יתן לכם עוז וחזק. כלומר מה שאתם שומעים בקול ה', ומונעים עצמכם מלבכות מחמת המצוה בהיותו יום קדוש, מסירות זו לכבוד ה' ולמצוותיו, תתן לכם מעוז ומבטח - 'כי אין מחסור ליראיו'.

[ומצינו כעין זה בשבת, שעל ידי שנמנע מלזעוק מחמת קדושת היום, הרי זה עצמו מביא ומעורר רחמים וישועה - 'הנכנס לבקר את החולה, אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא, רבי מאיר אומר יכולה היא שתרחם'. וברש"י - 'יכולה היא שתרחם - אם תכבדה מלהצטער בה' (שבת יב.)].

ועיין שם בפסוק, שהדברים הובנו היטב בקרב העם (נחמיה ח יא - יב): 'הלוויים מחשים לכל העם לאמר, הסו, כי היום קדוש, ואל תעצבו. וילכו כל העם לאכול ולשתות, ולשלוח מנות ולעשות שמחה גדולה, כי הבינו בדברים אשר הודיעו להם'.

כלומר, שהוא דבר הצריך הבנה, והם אכן הבינו, כי אמנם שעל מנת לזכות בדיון, עליהם להרבות תשובה וזכויות ולבכות ולהתחנן לפני ה', אולם מחמת קדושת היום טוב, לא הותר להם עתה, ועליהם לשמוח ולבטוח בחדות ה' אשר היא מעוזנו, על אף שיחסר להם התפילה והתשובה,

עומדים - "כי חק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב", הרי לא נהיה נדונים כשוגגים כמו שהיו בימי עזרא, ועלינו להתכונן, לבכות ולהתחנן ולחזור בתשובה בימים שלפני ראש השנה. ובזה נקיים בשלימות את תוכן המצוה של זכרון תרועה, שעל ידי פעולות אלו, אנו פועלים שנהיה נזכרים לטובה לפני ה'.

ובעצם זו גם עצה טובה, שהרי פשוט שמי שרוצה לזכות בדין צריך זכויות, ולהרבות בתשובה ובתפילה. אך כאמור אין זה רק עצה טובה, אלא היא חובה המתחייבת מתוכן מצות היום של ראש השנה. אנו היודעים היטב לפני ר"ה, בפני מה אנו

ביאורי סליחות

* * *

בעבור כבוד שמך - למען שמך ה' וסלחת

בסיום סדר הפסוקים 'לך ה' הצדקה' אנו אומרים 'אתאנו על שמך, ה' עשה למען שמך, בעבור כבוד שמך, כי אל חנון ורחום שמך. למען שמך ה' וסלחת לעווננו כי רב הוא'.

נראה שבבקשה זו יש שני חלקים, וכפי שניתן לראות בלשון הפסוק שאנו מזכירים רבות בתפילותינו: 'עזרנו אלוקי ישענו על דבר כבוד שמך, והצילנו וכפר על חטאתינו למען שמך' (תהילים עט, טו).

שבהקשה בו מתחלקת לשתיים, האחת - 'עזרנו וגו' על דבר כבוד שמך' - כלומר, שכבוד ה' מתרבה מעצם קיום והצלחת עם ישראל. וכמו שטען משה - 'המתה את העם הזה כאיש אחד, ואמרו הגוים אשר שמעו את שמעך לאמר, מבלתי יכולת ה' להביא וגו' (במדבר יד). וממילא מאידך, כאשר ה' עוזר וקרנם של ישראל רמה זהו כבוד ה'. זו הבקשה בתחילת הפסוק 'עזרנו וגו' על דבר כבוד שמך'.

הבקשה השנית - 'הצילנו וכפר על חטאתינו למען שמך' - היא דבר נוסף, ששם ה' יגדל על ידי כך שיראו שהוא רחום והוא סולח ומכפר.

ולכן בחלק הראשון של הפסוק כתיב 'על דבר כבוד שמך' - והוא שייך לבקשה הראשונה של הפסוק שמבקשים על העזרה - 'עזרנו'. אבל בחלק השני מבקשים 'וכפר על חטאתינו'. המתייחס לכך

הנשמה לך והגוף פעלך

ברבים מהבקשות בסדר הסליחות, אנו פונים אל ה' בסוג טענה שאנו באים לבקש למענו הוא, כיון שיש לו ענין בקיומנו וחפץ בחיינו, שהרי אנחנו שייכים לו 'הנשמה לך והגוף שלך חוסה על עמלך'. אין בקשתינו מצד הרחמנות עלינו, אלא מצד שהנשמה והגוף הם שלו ועמלו. רחם נא וחוסה נא על עמלך.

ומצינו כעין זה בתפילת משה רבינו (דברים טו, כו) 'ואתפלל אל ה' ואמר אד' ה' אל תשחת עמך ונחלתך, אשר פדית בגדלך אשר הוצאת ממצרים ביד חזקה'. כלומר שמבקש מצד שהעם הוא עמו של ה' אשר היה גילוי נפלאות מיוחד ביצירתם.

וצריך לדעת שבקשות אלו יש לאמרם בכנות, שכן כאשר אנו מבקשים למעננו ובאים בבקשות שייטב לנו ולא יהיו לנו קשיים וצרות חלילה, על אלו אין צריך לעורר שיבואו מלב שלם, שכן זאת הרי אנו רוצים בכל ליבנו. אולם כאשר אין אנו מסתפקים בבקשות אלו אלא מוסיפים לבא בבקשות מצד נוסף, כאשר טוענים 'חוסה על עמלך', 'על דבר כבוד שמך', זוהי למעשה כבר מעלה יתירה דהיינו שנוגע ללבבו של האדם כבודו של ה', ועתה הוא בא להתפלל למען כבוד ה'. כשיהודי זוכה ומתפלל על כך באמת ובכל לבו, משום שבאמת חם לבבו להתפלל למען כבוד ה', הרי זו מעלה גדולה ודרגה נשגבה, וממילא תפילתו מקובלת ביותר וקרוב להיות נענה לבקשתו.

שמע קולינו

'שמע קולינו ה' אלוקינו', הנאמר לקראת סיום סדר הסליחות, נראה שאין תפילה זו באה כתפילת סיום וגמר לאחר בקשת הסליחות שבקשו עד כה, וכמו שמצאנו בשמו"ע בברכת 'שמע קולינו' שבאה לאחר כל הבקשות האמצעיות, והרי היא משמשת כתפילה הבאה לרגל גמר התפילה. אלא תפילה זו היא התחלה לקראת מה שבאים לבקש לאחר מכן. ונראה ראייה ברורה לזה, ממה שלאחר מכן מבקשים פסוקי בקשה נוספים 'השיבנו ה' אליך', 'אל תשליכנו וכו', ואילולי שמע קולינו היתה משמשת כגמר וסיום לתפילה הקודמת, אינו מן הענין לבקש שוב עוד בקשות לאחר שכבר גמר וסיים את תפילתו, וכי היכי דחזינן הכי בשמע קולינו דשמו"ע, שאין מבקשים שוב בקשות פרטיות.

ועל כן נראה, שתקנו חכמים לפתוח באמירה מיוחדת 'שמע קולינו' על הבקשות הללו, מאחר ובאים לבקש בקשה מיוחדת ומרכזית על הגאולה העתידה ועל התשובה הגדולה שתהיה אז 'השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם', ולבסוף מסיימים בתפילה 'יהיו לרצון אמרי פינו והגיון לבנו לפניך ה' צרינו וגואלינו'.

והנה בתוך תפילה זו תקנו גם את הפסוק 'אל תשליכנו לעת זקנה, ככלות כחנו אל תעזבנו'. וצריך ביאור מה שייכות תפילה זו לכאן, ומדוע נבחר דווקא פסוק זה. ונראה על פי מה שביארנו שתפילה ובקשה זו באה על ענין הגאולה העתידה, והכוונה בענין הזקנה והחולשה, היא על עם ישראל, שזה מענין הגאולה, ומעלים את הטענה שעם ישראל כבר שרוי זמן כה רב בתוך הגלות הארוכה, והוא עייף ונדא מאריכותה, ועל כן באה הבקשה 'אל תשליכנו לעת זקנה', כשעם ישראל כביכול מזדקנים והולכים בתוך הגלות וכח הסבל הולך ומתמעט.

וכן פירש הפייטן בסליחות לשני קמא, בפיט המתחיל 'אלוקים בישראל גדול נודעת', 'שרת ורדת מנער קנותנו. ואל תשליכנו לעת זקנתנו, תעינו לשמאל וימינך תקרבנו. ככלות כחנו אל תעזבנו'.

שכבוד לה' שהוא סולח ומוחל ובכך שמו מתגדל. ובקשה זו מועילה גם כאשר המצב יותר חמור והחטא מקטרג וכבר באו לידי סכנה שאז מתאים לשון 'הצילנו', שלמען שמו שהוא עובר על פשע ימהר לכפר וממילא יצילנו מן הצרה.

והיינו כעין הכתוב (משלי יט, יא) 'שכל אדם האריך אפו ותפארתו עבר על פשעו', וכך הוא גם המידה אצל שם ה'. וזה גם הפירוש בפסוק 'למען שמך ה' וסלחת לעוני כי רב הוא' (תהילים כה, יא). וכתוב (ישעיה מה, ט) 'למען שמי אאריך אפי, ותהלתי אחטם לך בלבתי הכריתך'.

* * *

סלח נא לעון העם הזה כגודל חסדך, וכאשר נשאתה לעם הזה ממצרים ועד הנה.

הוא לשון הפסוק (במדבר יד, יט), ונראה לבאר, שבדברים אלה הוסיף משה רבינו בחטא המרגלים להשתמש באופן מחודש של תחנונים שלא היה בידו בחטא העגל, והיינו עצם הדבר שה' כבר סלח ונשא לעוונם באותו החטא ובשאר החטאים שהיו עד הנה, וכבר גילה הקב"ה בזה את מידת רחמיו וסלחנותו, אם כן הרי זו סיבה בפני עצמה לבקש רחמים, שכמו כן יסלח לעמו גם עתה. [והוא מידת הקב"ה היפך מידת בשר ודם, שדווקא משום שגילה מידת סליחתו הוא נכון יותר לסלוח שוב].

וכן בתפילותינו ובתחנונינו אנו משתמשים בנימוק זה, וכלשון הפסוק (תהלים פו, ה) "כי אתה ה' טוב וסלח, ורב חסד לכל קוראריך". הנה מה שאמר 'רב חסד' הוא מי"ג מידות הרחמים, אבל מה שאמר 'טוב וסלח' הוא ענין נוסף, שאנו מבקשים מצד שכן הוא דרכו של הקב"ה לסלוח מאז ומקדם. וכן אנו מזכירים בברכת 'סלח לנו': 'כי א-ל טוב וסלח', 'כי א-ל מוחל וסולח'. וכן בברכת קדושת היום בתפילת יום הכיפורים: 'כי אתה סלחן לישראל ומוחלן לשבטי ישורון בכל דור ודור'.

* * *

ואולם בדברי הפייט נראה שהבין באופן אחר, שאמר 'משיח צדק' אמר לפניך שגיאות מי יבין מנסתרות נקני גם מזדים חשוך עבדך, נקנו ה' אלוקינו מכל פשעינו וטהרינו מכל חטאתינו, ומשמע שפירש שמה שאמר 'מנסתרות נקני', אינו מוסב כלפי העתיד שלא יבוא לידי שגגות, אלא שהנסתרות שכבר עברתי עליהם נקני ומחול לי עליהם.

אולם לגבי מה שאמר 'גם מזדים חשוך עבדך', בזה הכוונה שיחשוך ממנו מלבוא לידי פשעים, והיינו שכלפי השגגות שנעשו שלא בכוונה מבקש שהקב"ה ינקנו ויטהרנו מכך, ולא יהיה בו שמץ לכלוך ממעשי שגגותיו, ועל העבירות שבמזיד אינו מבקש אלא שלא יבוא לידי כך כלל שבידו להזהר מהם, וממילא יהיה ונקיתי מפשע רב, שיהיה נקי לפני ה'. ואף שנמצא שבאותו הקטע עצמו מתחלפת המשמעות, כך הוא דרך השיר, וכן מבואר בדברי המפרשים.

כלומר היית אתנו בעת נערוותינו כשיעקב נלחם עם המלאך, תהיה עמנו גם לעת זקנתנו.

* * *

אשמנו מכל עם

בסיום הסליחות אנו אומרים 'אשמנו מכל עם', ולפ"ר נראה שמשמעות התפילה היא כיודי שאנו אשמים וחייבים יותר מכל עם, וזה תמוה איך אפשר לומר כן, וכי אנו סבורים שעם ישראל גרוע יותר מכל שאר אומות העולם כולל האומות השפלות והאכזריות, אתמהא.

ועוד יש לתמוה שהרי פיוט זה מסודר לפי הא' ב', וכאשר נתבונן בשאר הדברים שנמנים שם נראה שאינם באים כלל כיודי, ואינם אלא הבעת קושי הגלות והצרות שעוברים על עם ישראל בכל הדורות, וכגון 'בושנו מכל דור' 'גלה ממנו מוש' 'הוחבל אווינו', דברים הללו אינם וידי כלל אלא תפילה על קושי הצרות, ותמוה לומר שהחרוז הראשון יבוא כיודי, והשאר אינם אלא הבעת צער על הגלות.

ועל כן נראה, שאין כוונת הפייט לומר שאשמים וחייבים אנו יותר מכל עם, אלא באים להביע בזה צער, על כך שבגלות, העמים מאשימים אותנו לומר שאנו אשמים יותר מכל עם, וכאילו אמר 'נאשמנו מכל עם', ועל דרך הכתוב "ולא יאשמו כל החוסים בו" (תהילים לד, כג), ולעולם אינו וידי אלא הבעת הצרה.

* * *

שגיאות מי יבין

בסיום הווידי משיח צדקך אמר לפניך, (תהילים יט, ג) 'שגיאות מי יבין מנסתרות נקני, גם מזדים חשוך עבדך אל ימשלו בי'. לכאורה היה נראה שפירוש מנסתרות נקני, היינו לומר שהקב"ה יצילני מלטעות ולשגות בדרכי, שהם דברים נסתרים ממני ואינני יודע שהם דברים האסורים, ובזה מוסיף לבקש שלא רק משגגות, אלא מזדונות גם כן חשוך עבדך, שלא ישלוט בי היצה"ר, וממילא 'אז איתם ונקיתי מפשע רב', ויסוד התפילה שלא יבוא לידי עבירות לא בשוגג ולא במזיד.

התודה והברכה לידידנו הנכבדים מתומכי מכוננו
שנמלו חלק בהוצאות גיליון זה

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו
הרב **שמחה קורנבליט** שליט"א
לרגל נישואי הבן

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו
הרב **יעקב שיינברג** שליט"א
לרגל אירוסיו הבן

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד,
מחשובי אברכי קהילתנו
הרב **יעקב ב"ר ראובן**
קרישבסקי שליט"א
לרגל הולדת הבת